

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
1912

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

ΥΠΟ
Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑ



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

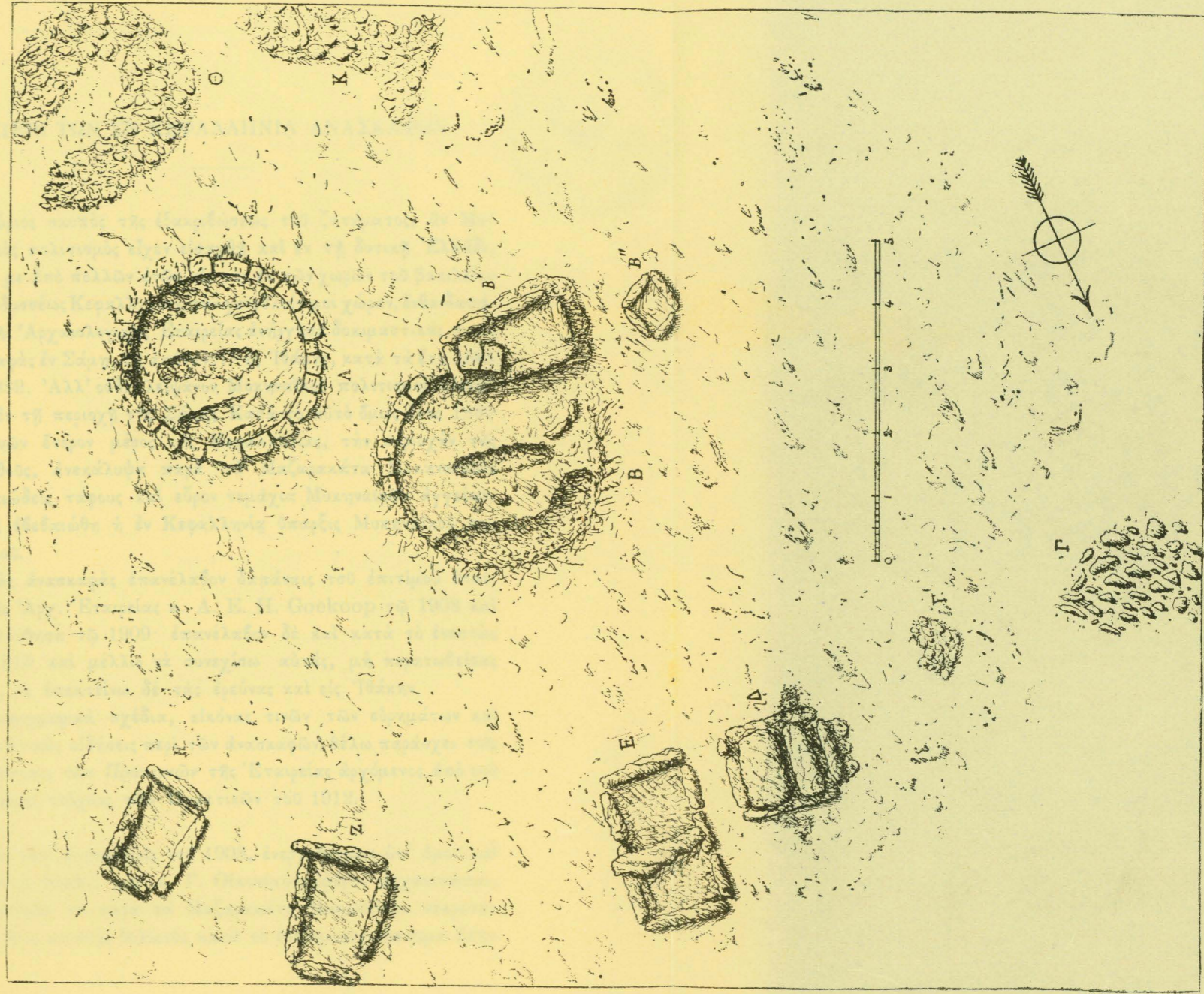
1913

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

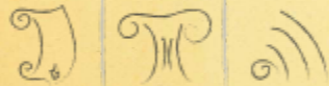


ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ. — 1909. —

ΠΑΡΕΘΕΤΟΣ ΠΙΝΑΞ Ι.



ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ





ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

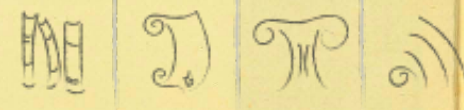
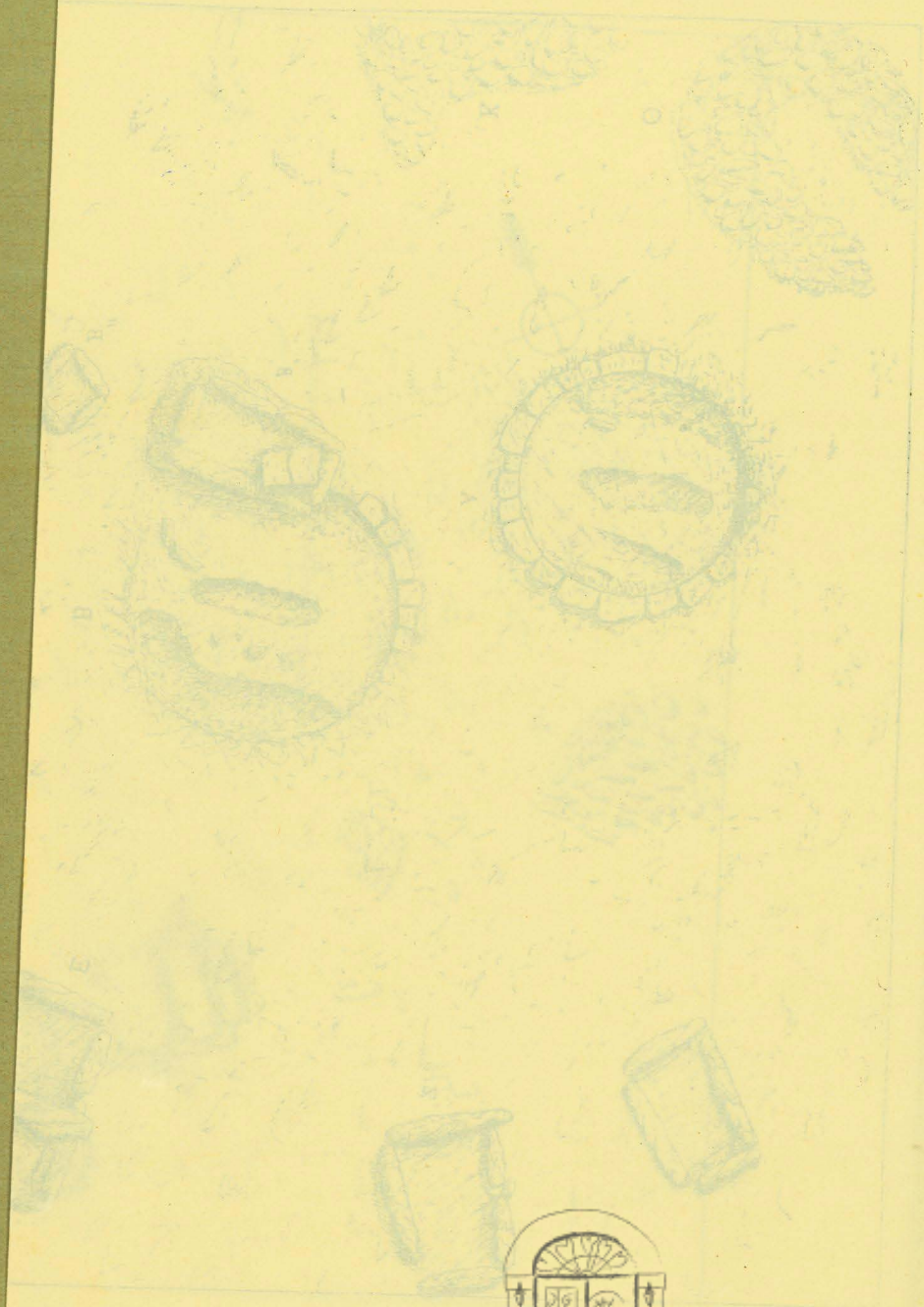
Κύριος σκοπός τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ ζητήματος, ἂν Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι, ἤγαγέ με ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ βασιλείου τοῦ Ὀδυσσεῶς Κεφαλληνίαν, τὴν γενέθλιόν μοι χώραν, ἐνθα δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐνήργησα δοκιμαστικὰς τινὰς ἀνασκαφὰς ἐν Σάμῃ, τῇ ἀπέναντι τῆς Ἰθάκης, κατὰ τὰ ἔτη 1883 καὶ 1889. Ἄλλ' οὐδὲν λείψανον Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀνεκάλυφα ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σάμης. Κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμως ἔτος 1889 ἐξερευνῶν ἕτερον μέρος τῆς Κεφαλληνίας, τὴν περιοχὴν τῆς Λειβαθοῦς, ἀνεκάλυφα παρὰ τὰ Μαζαρακάτα Μυκηναϊκοὺς σπηλαιώδεις τάφους καὶ εὖρον τεμάχια Μυκηναϊκῶν ἀγγείων. Οὕτως ἐβεβαιώθη ἡ ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπαρξίς Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

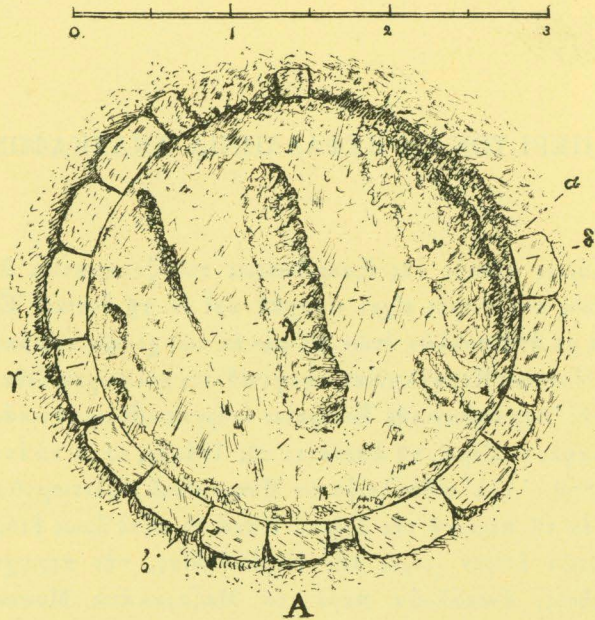
Τὰς ἀνασκαφὰς ἐπανάλαβον δαπάναις τοῦ ἐπιτίμου ἐταίρου τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας κ. Α. Ε. Η. Goekoop τῷ 1908 καὶ ἐξηκολούθησα τῷ 1909· ἐπανάλαβον δὲ καὶ κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος 1913 καὶ μέλλω νὰ συνεχίσω αὐτάς, μὴ περατωθείσας εἰσέτι, νὰ ἐπεκτείνω δὲ τὰς ἐρεῦνας καὶ εἰς Ἰθάκην.

Τοπογραφικὰ σχέδια, εἰκόνας τινῶν τῶν εὐρημάτων καὶ περιληπτικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, θέλω παράσχει τοῖς ἀαγνώσταις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἐταιρείας ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ ἀνὰ χεῖρας τεύχους τῶν Πρακτικῶν τοῦ 1912.

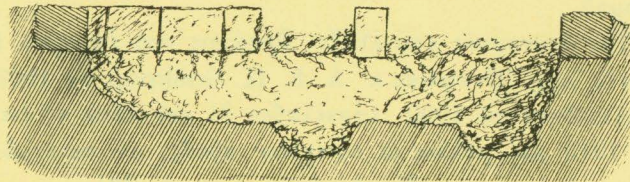
Ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ 1908, ἐνεργηθείσας ὑπ' ἐμοῦ καὶ τοῦ τότε βοηθοῦ μου κ. Γ. Οἰκονόμου, ἐφόρου ἀρχαιοτήτων, ἀπεκαλύφθη τὸ παρὰ τὰ Μαζαρακάτα Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, ἥτοι κτιστὸς θολωτὸς κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα ἐκτι-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

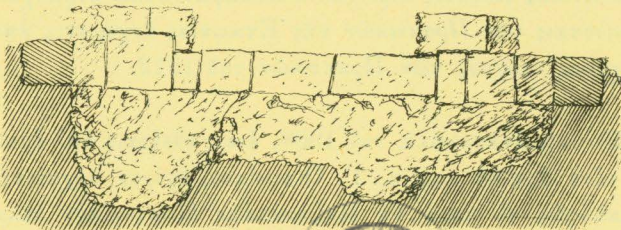




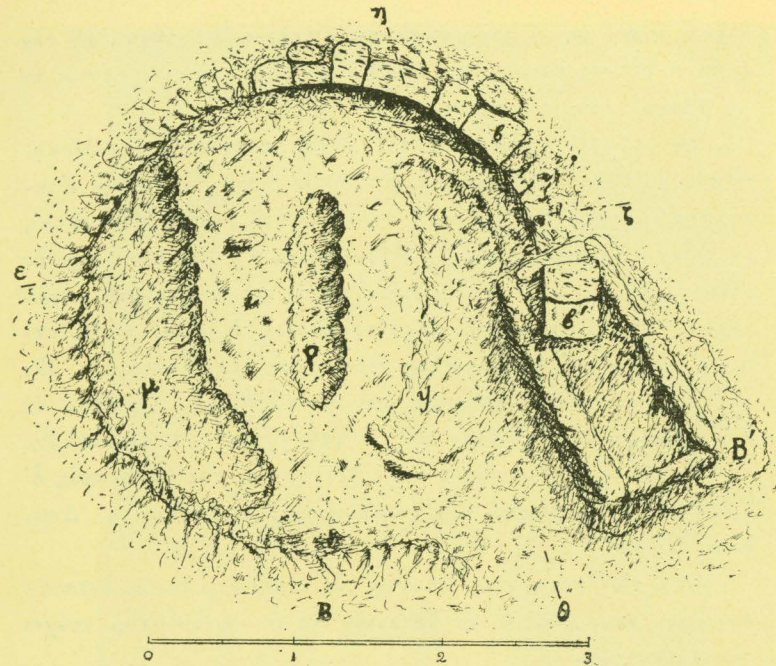
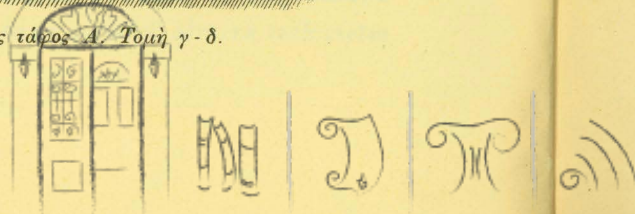
Εἰκ. 1. Θολωτὸς τάφος A. Κάτοπις.



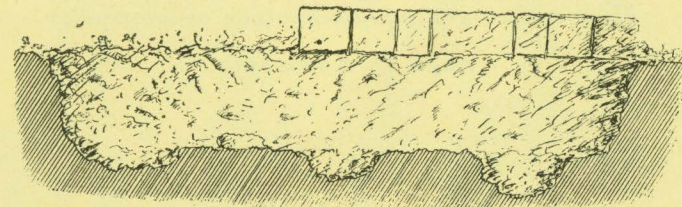
Εἰκ. 2. Θολωτὸς τάφος A. Τομὴ α-β



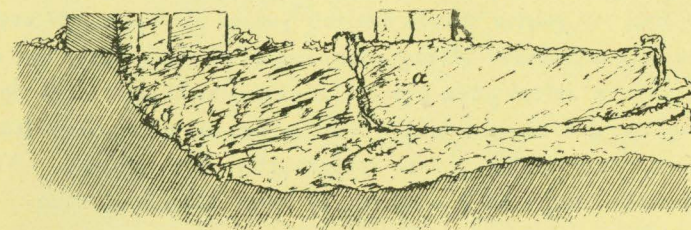
Εἰκ. 3. Θολωτὸς τάφος A. Τομὴ γ-δ.



Εἰκ. 4. Θολωτὸς τάφος B καὶ κιβωτιόσχημος τάφος B'. Κάτοπις.



Εἰκ. 5. Θολωτὸς τάφος B. Τομὴ ε-ζ.



Εἰκ. 6. Θολωτὸς τάφος B καὶ κιβωτιόσχημος τάφος B'. Τομὴ η-θ. Ἐν τῇ αὐτῇ βλέπει τις καὶ τὴν μίαν τῶν πλευρῶν (α) τοῦ κιβωτιοσχημοῦ τάφου.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

σμένος τάφος καὶ εἰ μνημονευθέντες σπηλαιώδεις τάφοι, 16 τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες περιέχουσιν ἐν ὅλῳ 83 τάφους ἀνωρυγμένους ἐν τῷ ἐδάφει τῶν σπηλαίων.

Ἐν δὲ ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ 1909 ἀπεκαλύφθησαν *Μυκηναϊκὸν καὶ προμυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον* παρὰ τὸ χωρίον *Κοκκολάτα* (μεταξὺ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ χωρίου *Μενεγάτα*), ἐν θέσει «*Καγκέλισες*» ἢ «*Μαύρη σπηλιά*» καὶ προϊστορικὸς συνοικισμὸς καὶ *Μυκηναϊκοὶ τάφοι* ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ κατωφερείᾳ τοῦ ὑψώματος τῆς ἀρχαίας πόλεως Κράνης, κατὰ τὴν θέσιν Ἰαλαφῶνα, ἐν ἰδιαιτέρᾳ θέσει, ἣτις καλεῖται *Ρίζα*. Εἰς τὰς θέσεις ταύτας ἔστρεψα τὴν προσοχὴν μου ὁρμηθεὶς ἐκ πληροφοριῶν, ἃς παρέσχε μοι ὁ καθηγητὴς καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ Μουσείου Ἀργοστολίου κ. Γ. Πυλαρινός, τὰς ἀνασκαφὰς δ' ἐξετέλεσα ἔχων βοηθὸν τὸν ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτήτων κ. Δημ. Εὐαγγελίδην.

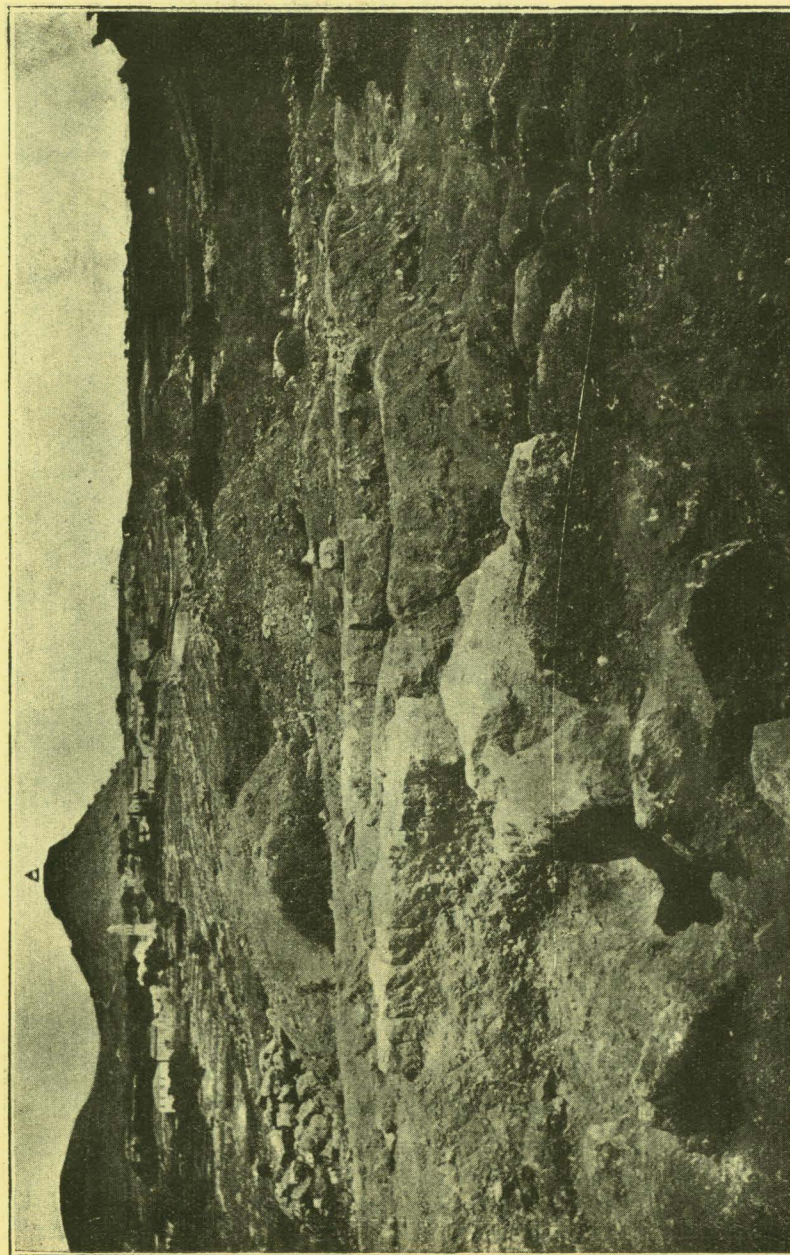
Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων τοῦ 1909 δημοσιεύω ἐνταῦθα σύντομον ἀνακοίνωσιν, ἣν θὰ συνεχίσω ἐν τῷ ἐπομένῳ τεύχει τῶν Πρακτικῶν.

*Μυκηναϊκὸν καὶ προμυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον
παρὰ τὰ Κοκκολάτα.*

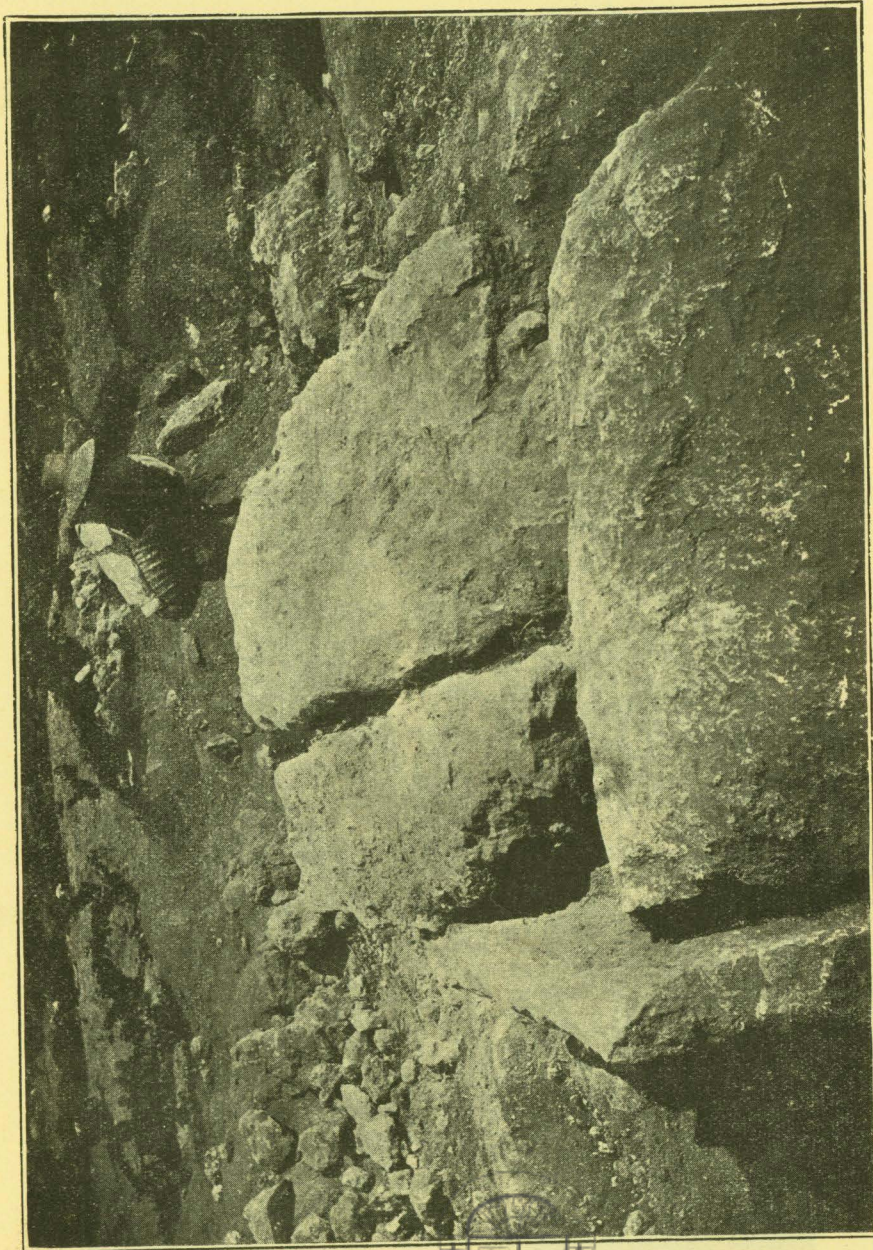
(Παρένθετος πίναξ I ἐν σ. 247).

Ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ 1909 ἐγένετο πρῶτον ἐργασία πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου *Κοκκολάτα* εἰς ἴσην περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ χωρίου *Μενεγάτα*, ἐν κτήματι Ἐπαμεινώνδου *Μενάγια* κειμένῳ ἐν θέσει «*Καγκέλισες*». Ἐγγύτατα κεῖται μέγα φυσικὸν σπήλαιον καλούμενον «*Μαύρη Σπηλιά*». Διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἀπεκαλύφθη *μυκηναϊκῶν καὶ προμυκηναϊκῶν χρόνων νεκροταφεῖον*, ὃ ὀνομάζομεν «*Νεκροταφεῖον παρὰ τὰ Κοκκολάτα*, ἐν θέσει «*Μαύρη Σπηλιά*».

Ὁ παρένθετος Πίναξ I περιέχει τοπογραφικὸν σχέδιον



Εἰκ. 7. Φωτογραφία τοῦ χώρου τῶν ἀνασκαφῶν.



Εἰκ. 8. Φωτογραφία τοῦ κιβωτιστήμου τάφου Β'.

τοῦ νεκροταφείου (πρβ. καὶ φωτογραφικὴν εἰκόνα ἀρ. 7). Τὰ ἐν αὐτῷ κτίσματα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς :

— Α. Μυκηναϊκὸς κτιστὸς θολωτὸς τάφος, (πρβ. καὶ εἰκ. 1, 2, 3).

— Β. Μυκηναϊκὸς κτιστὸς θολωτὸς τάφος, ὅστις ἦτο ἐκτισμένος ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ κιβωτιστήμου τάφου Β' (πρβ. καὶ εἰκ. 4-6, 8).

— Γ. Μυκηναϊκοὶ λακκοειδεῖς ἢ χασματοειδεῖς ἐν τῷ βράχῳ τάφοι.

— Γ'. Λείψανα γωνιακοῦ κτίσματος (τάφου);

— Δ, Ε, Ζ, Η καὶ Β', Β''. Κιβωτίσχημοι τάφοι, (τὸν τάφον Β' ἴδε ἐν εἰκ. 8).

— Κ. Λείψανα κτίσματος (τάφου);

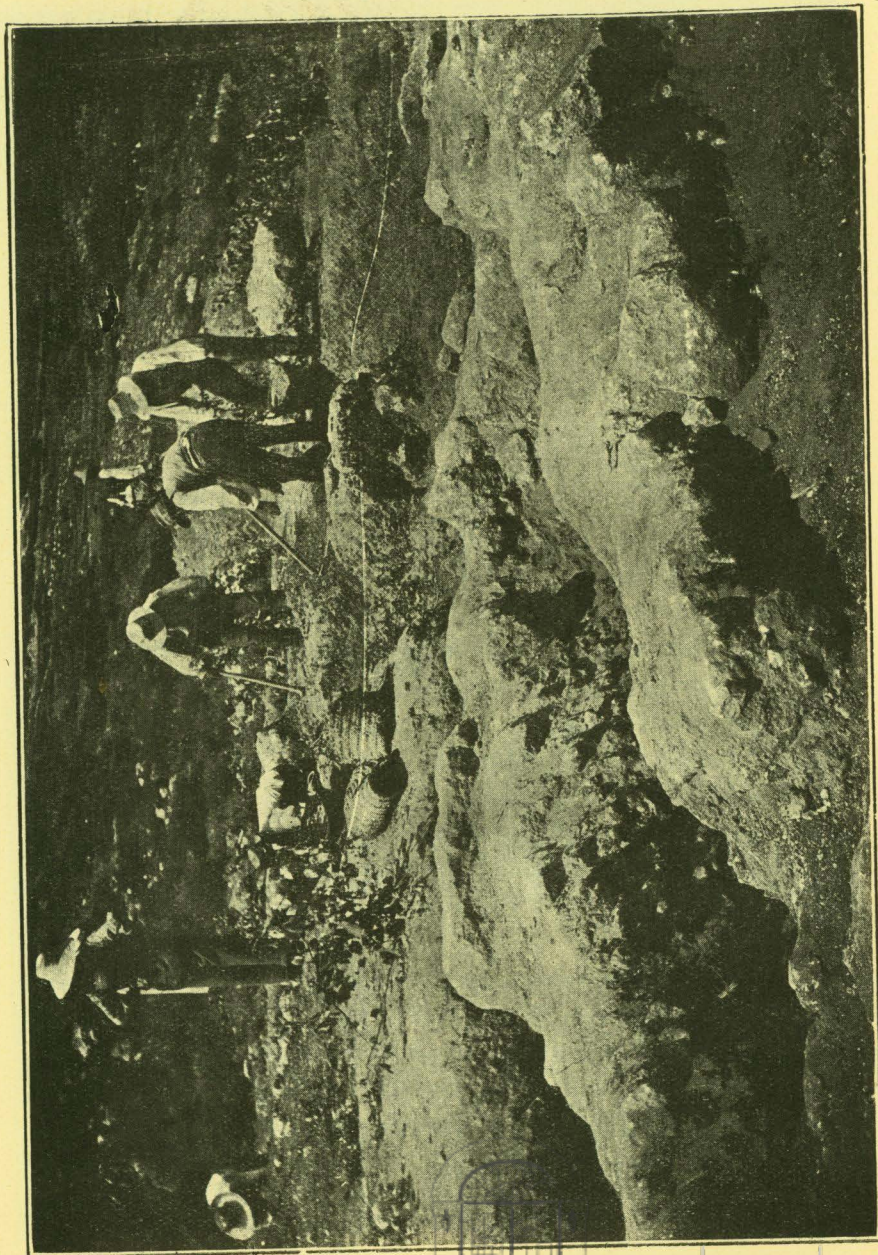
— Θ. Λείψανα τάφου, ὡς φαίνεται, ἐλλειψοειδοῦς κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα. Τὰ τοιχώματα τούτου, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν κτισμάτων Γ καὶ Κ, εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ μικρῶν ἀνωμάτων καὶ ἀπελεκήτων λίθων μετὰ πηλοῦ. Εἶνε δὲ οἱ λίθοι ἀτάκτως τοποθετημένοι, ὡς εἰ ἀπετέλουν γέμισμα τείχους. Τὸ τοίχωμα ἔχει μεῖζον πάχος (ὡς νῦν σώζεται) 1,10. Τὸ μῆκος δὲ τοῦ ὅλου σωζομένου κτίσματος εἶνε 3,20.

Τὸ νεκροταφεῖον εἰκονίζεται ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 7 φωτογραφικῇ εἰκόνι. Ἐν αὐτῇ βλέπει τις σωζόμενα λείψανα τῶν δύο θολωτῶν τάφων, τοὺς λακκοειδεῖς τάφους καὶ τὸ χωρίον Κοκκολάτα, ὑπὲρ τὸ ὁποῖον ὑψοῦται τὸ Ἐνετικὸν φρούριον «Ἅγιος Γεώργιος» (τὸ Κάστρο), ὃ εἶνε δεδηλωμένον διὰ τοῦ Δ.

Ὁ χώρος, ἐν ᾧ τὸ προκείμενον νεκροταφεῖον, εἶνε βραχυῶδες ὀροπέδιον. Προέχει δὲ ὁ βράχος τῆδε κακεῖσε καὶ οὕτω σχηματίζονται μετὰξὺ χάσματα, ὧν ἄλλα μὲν, ὡς εἶχον, ἄλλα δὲ διὰ μικρᾶς καὶ ἀκανονίστου ἐργασίας ἐχρησίμευον ὡς τάφοι. Ἐκ τοιούτων ἰδίᾳ χασμάτων, ἐξεργασμένων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ πρόσλαβόντων σχῆμα ἀκανονίστων λαξευμάτων, ἀποτελοῦνται οἱ λακκοειδεῖς τάφοι Γ, ὧν φωτογραφικὴν ἀπεικόνισιν βλέπει τις ἐν εἰκ. 9.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ



Εἰκ. 9. Φωτογραφία τῶν λακκοειδῶν τάφων Γ.

Μυκηναϊκοὶ θολωτοὶ καὶ λακκοειδεῖς τάφοι.

Τὰ σπουδαιότατα τῶν ἀνεκκαλυφθέντων κτισμάτων ὑπὸ ἔποψιν εὐρημάτων (ἀγγείων καὶ μικροτεχνημάτων) εἶνε οἱ δύο θολωτοὶ καὶ οἱ λακκοειδεῖς τάφοι. Σώζονται δὲ τῶν θολωτῶν τάφων μόνον ἡ κατωτάτη σειρά λίθων καὶ αὕτη οὐχὶ ὀλόκληρος. Ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς εἶνε ἰσοδομικὸς διὰ κανονικῶς ἐξεργασμένων καὶ ἀκριβῶς προσαρμοζομένων πωρίνων λίθων.

Ὁ τάφος Α (εἰκ 1, 2, 3) ἔχει ἐσωτερικὴν διάμετρον 2,70 μ. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶνε βραχώδες καὶ ἀνόμαλον, σχηματίζει δὲ δύο κυρίως μεγάλα καὶ ἱκανῶς βαθέα χάσματα (ταῦτα σημειοῦνται διὰ τῶν λ καὶ κ) μικρὸν ἐξεργασμένα, ἅτινα ἔλαβον ὄντως σχῆμα λαξευμάτων καὶ ἐχρησίμευον κατ' ἐξοχὴν ὡς τάφοι. Ἐν αὐτοῖς ἦσαν χώματα, ὅστ᾽ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν εὐρημάτων. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ λοιπῷ ἐδάφει τοῦ κτίσματος ὑπῆρχον καὶ ὀλίγα τινὰ ὅστ᾽ καὶ κτερισμάτα, ὥστε φαίνεται ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἀπετίθεντο ἐνίοτε νεκροί.

Ὁ δὲ τάφος Β (εἰκ 4, 5, 6) ἔχει ἐσωτερικὴν διάμετρον 3,10 καὶ 2,90, τρία δὲ ἀκανόνιστα λαξεύματα (μ, ρ, ψ), ἃ ἐχρησίμευον ὡς τάφοι, ἐν οἷς ὡσαύτως ἦσαν χώματα ἀναμειγμένα μετὰ ὀστέων καὶ κτερισμάτων. Τὸ διὰ τοῦ ψ δηλούμενον λάξευμα ἢ κοίλωμα ἔχει ἐλάχιστον βάθος.

Ἦτο δὲ ὁ προκείμενος θολωτὸς τάφος Β (εἰκ. 4) ἐκτισμένος ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ κιβωτιοσχήμου τάφου Β', ὡς φανερόν γίνεται ἐκ τοῦ τεθραυσμένου λίθου β', ὅστις ἀνήκει εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ θολωτοῦ τάφου καὶ κεῖται νῦν κατὰ χώραν, ἐπὶ τοῦ κιβωτιοσχήμου τάφου. Φαίνεται ὅτι ἐν χρόνοις, κατ' οὐδ' ὑπῆρχεν ὁ κιβωτιόσχημος τάφος, οἰκογένειά τις ἔθαπτε τοὺς νεκρούς της ἐν τῷ παρὰ τὸν τάφον τοῦτον βραχώδει χώρῳ, ἰδίᾳ ἐν τοῖς λαξεύμασιν μ, ρ, ψ. Ὑστερώτερον ἀπεφάσισεν αὕτη νὰ περιλάβῃ τοὺς νεκρούς της ἐντὸς κτιστοῦ θολωτοῦ τάφου, ὃν καὶ κατεσκεύασεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κτίσμα τοῦτο ἔπρεπε νὰ περιλάβῃ καὶ τὸ λάξευμα μ, ἐξ ἀνάγκης ὁ περιφερικὸς αὐτοῦ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ



10



11



12



13



14



15



16



17



18



19

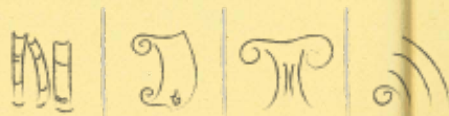


20



21

Εἰκ. 10-21. Κρητομικηναϊκοὶ λίθοι ἐκ μέλανος σιταίτου, πλὴν τοῦ ὑπ' 17, ὅστις εἶνε ἀγάλτης λίθος. Ἄρ. 10-12, ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Α'. Ἄρ. 13-16, ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Β'. Ἄρ. 17-21, ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων Γ'. Ὁ ὑπ' ἄρ. 10 εἶνε οὐχὶ ἐκ μέλανος ἀλλ' ἐξ ὑπολευκόν σιταίτου.



22



23



24



25

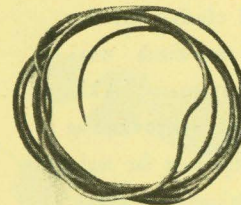


26

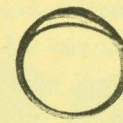


27

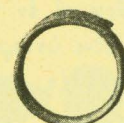
Εἰκ. 22-27. Κρητομικηναϊκοὶ λίθοι ἐκ μέλανος σιταίτου, πλὴν τοῦ ὑπ' ἄρ. 26, ὅστις εἶνε ἐξ ὀρειᾶς κρυστάλλου.



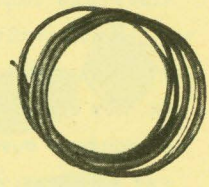
28



29

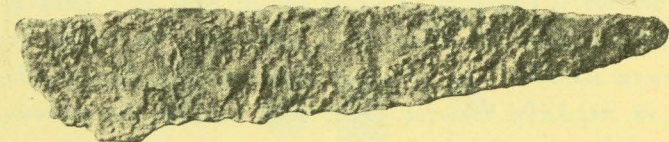


30



31

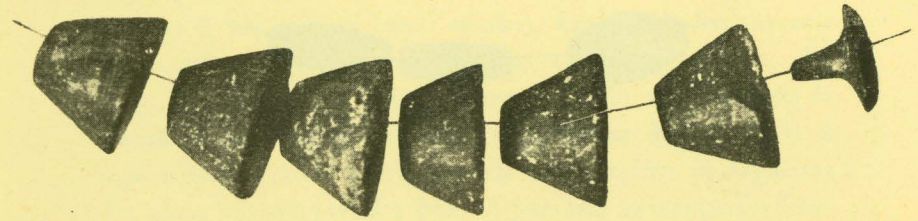
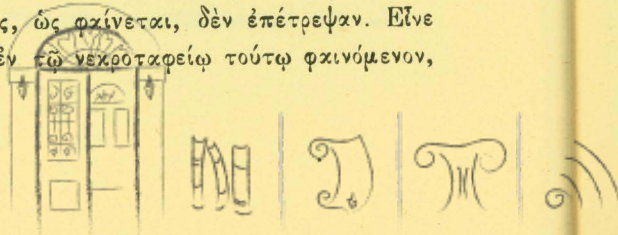
Εἰκ. 28-31. Χρυσᾶ ἐλάσματα χρησιμοποιεῖοντα πρὸς συγκράτησιν τῶν πλοκάμων τῆς κόμης, ἧτοι σφηνκτῆρες (σφηνκωτῆρες). Εὑρέθησαν ἐν λακκοειδέσι τάφοις, πλὴν τοῦ ὑπ' ἄρ. 29, ὃ εὑρέθη ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ Β'.



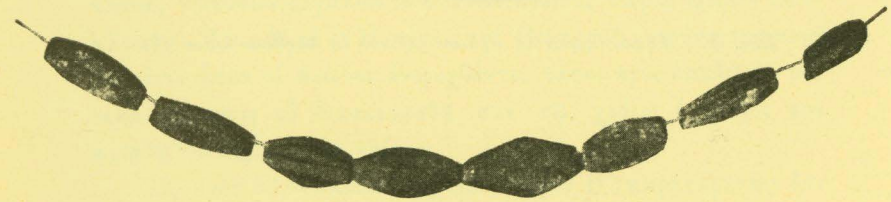
Εἰκ. 32. Χαλκοῦν μαχαίριον. Εὑρέθη ἐν τοῖς λακκοειδέσι τάφοις.

τοῦχος ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τοῦ κιβωτισμῆμου τάφου. Τούτου ἕνεκα ἐνετειχίσθη ἡ γωνία αὕτη ἐν τῷ θολωτῷ κτίσματι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ τοῦχος τοῦ θολωτοῦ τάφου ἐκτίσθη κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἐπὶ τοῦ κιβωτισμῆμου τάφου. Λίθος (β') ἐκ τῶν δόμων τοῦ θολωτοῦ τάφου ἐστηρίχθη διὰ τριῶν αὐτοῦ γωνιῶν ἐπὶ τῶν ἀντιστοιχοῦσάν τριῶν πλευρῶν τοῦ κιβωτισμῆμου τάφου, ὡς βλέπει τις ἐναργῶς ἐν εἰκ. 4, καὶ οὕτως ἐξηκολούθησεν ἡ κατασκευὴ καὶ περάτωσις τοῦ τοίχου τοῦ θολωτοῦ κτίσματος. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν πραγμάτων συνετέλεσεν, ὡς φαίνεται, εἰς πρόωρον καταστροφὴν τοῦ θολωτοῦ τάφου. Ὁ ἐπὶ τοῦ κιβωτισμῆμου δηλ. τάφου λίθος β' ὑπέικων εἰς τὸ βάρος τῶν ὑπερκειμένων λίθων ἐθραύσθη κατὰ τὸ μέσον καὶ οὕτως ἐπήνεγκε τὴν καταστροφὴν τοῦ ὅλου κτίσματος. Οὕτω δὲ τεθραυσμένον τὸν λίθον τοῦτον καὶ ἐν μέρει ἐμβεβημισμένον κατὰ τὸ ἔσω ἄκρον ἐν τοῖς χώμασι τοῦ κιβωτισμῆμου τάφου βλέπει τις ἐν τῇ φωτογραφικῇ εἰκόνι ἀρ. 8.

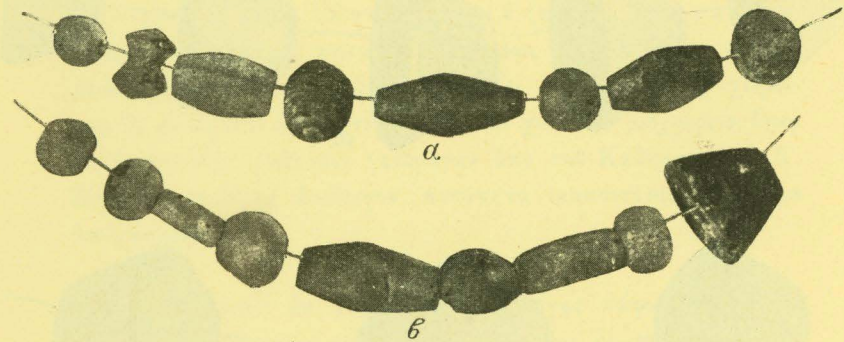
Κατὰ ταῦτα ἄρα οἱ ἐν τῷ προκειμένῳ Μυκηναϊκῷ κτιστοὶ θολωτοὶ τάφοι εἶνε ὑστερώτεροι τῶν κιβωτισμῆμων. Ἄλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ προκειμένῳ νεκροταφείῳ φαινομένων συνάγεται καὶ γενικώτερόν τι συμπέρασμα ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι Μυκηναϊκῶν θολωτῶν τάφων. Οἱ τάφοι δηλ. οὗτοι δὲν θὰ κατασκευάζοντο πάντοτε κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, καθ' ὃν ἐπρόκειτο νὰ γείνη ἡ πρώτη ταφὴ Ἐνίοτε τοῦλάχιστον, ὡσπερ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, κατασκευάζοντο, ἀφ' οὗ εἶχον ἤδη ταφὴ πλησίον ἀλλήλων πολλοὶ νεκροὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἢ τοῦ αὐτοῦ γένους. Νομίζω μάλιστα ὅτι τοιοῦτόν τι ἐπρόκειτο νὰ γείνη καὶ ὡς πρὸς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους (Εἰκ. 9). Ἐνταῦθα ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν ἐγένετο ἐγγύτατα ἀλλήλων καὶ ἐν χώρῳ λίαν περιορισμένῳ, ὃν ἐδύνατο νὰ περιλάβῃ θολωτὸς τάφος τῶν συνήθων διαστάσεων. Τοιοῦτος δὲ τάφος θὰ ἐμελλεν ἴσως νὰ κτισθῇ ἐν τῷ μέλλοντι, ὅπερ ὅμως αἱ περιστάσεις, ὡς φαίνεται, δὲν ἐπέτρεψαν. Εἶνε μάλιστα πιθανὸν ὅτι τὸ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ φαινόμενον,



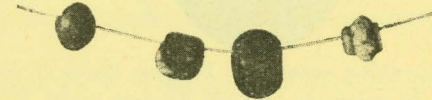
Εἰκ. 33. Κομβία ἐκ σιταίτιου λίθου. Ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Α.



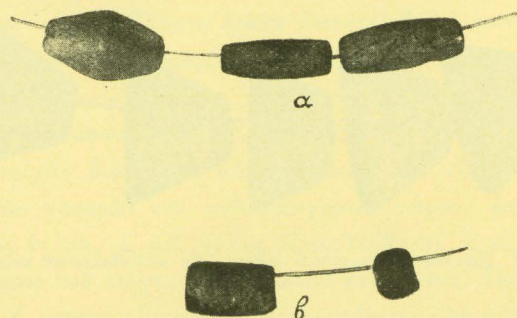
Εἰκ. 34. Ψῆφοι ὄρμων ἐκ πορσελάνης. Ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Α.



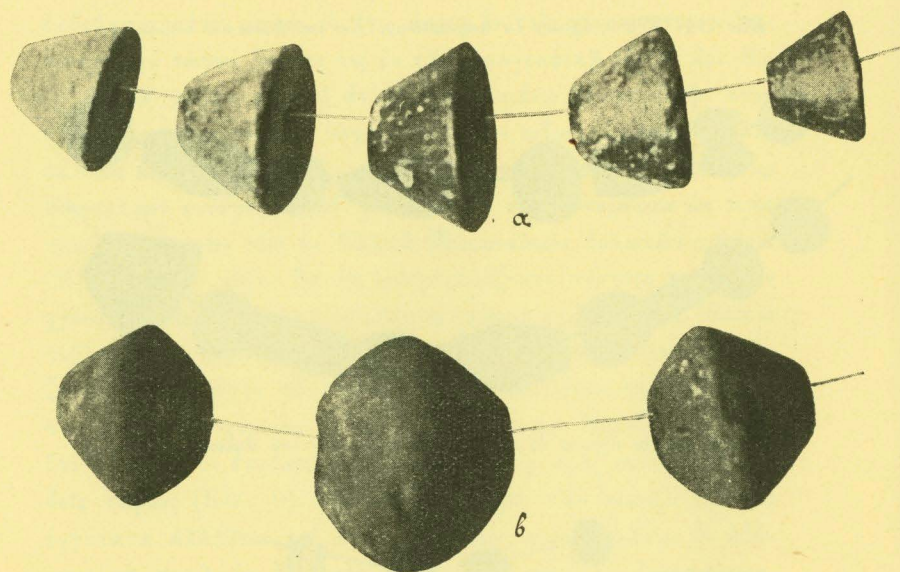
Εἰκ. 35. Ψῆφοι ὄρμων ἐξ ἀγυραδάμαντος. Ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Α.



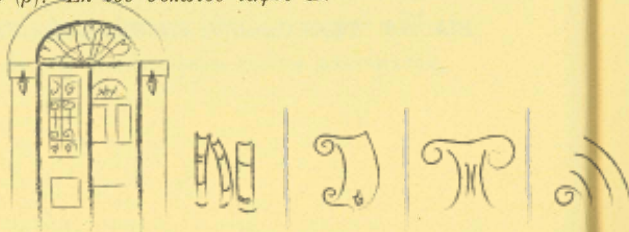
Εἰκ. 36. Ψῆφοι ὄρμων ἐξ ὑελόδου μάζης. Ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Α.



Εἰκ. 37. Ψῆφοι ὄμοιοι ἐξ ἀγάτου (α) καὶ ἐκ σαφιδίου λίθου (β).



Εἰκ. 38. Κομβία (σφονδύλια καλούμενα), ἢ ψῆφοι ὄμοιοι ἐκ σαρδιδίου λίθου (α) καὶ ἐκ πηλοῦ (β). Ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Β.

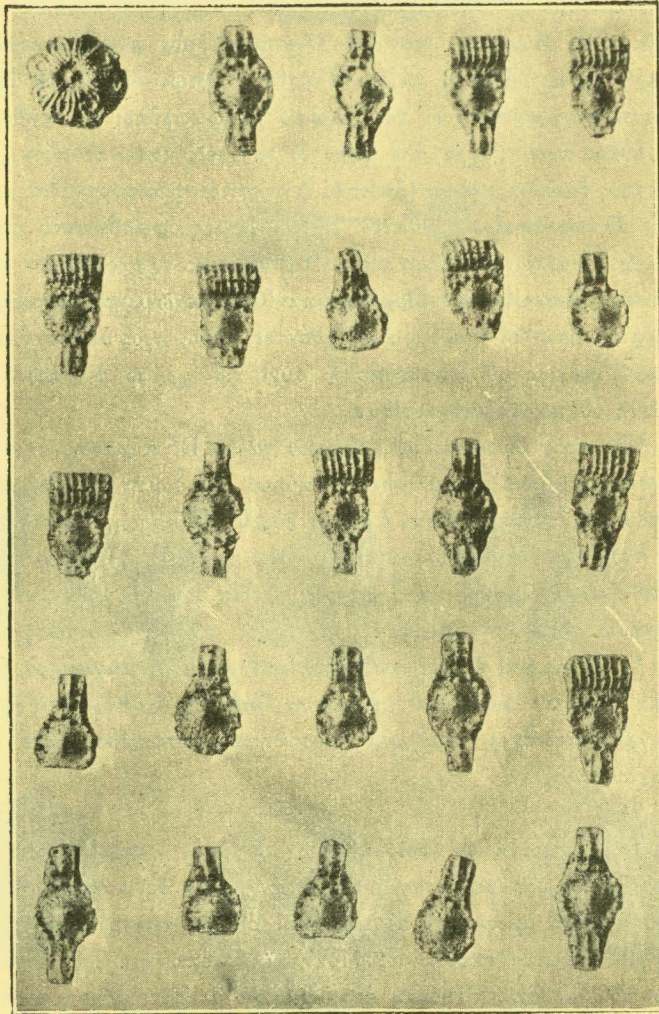


ἡ ὑστερωτέρα δηλ. κατασκευὴ τῶν θολωτῶν τάφων (μετὰ τὴν πρώτην ἢ τὰς πρώτας ταφὰς νεκρῶν), ἦτο τι σύνθητες, προκειμένου μάλιστα περὶ τάφων μεγάλων καὶ μεγαλοπρεπῶν, οἷοι λ. χ. οἱ ἐν Μυκῆναις καὶ ἐν Ὀρχομενῶ, ὧν ἡ κατασκευὴ ἐν μακρῷ χρόνῳ ἐδύνατο νὰ συντελεσθῇ. Ὅπως δεχθῶμεν ὅτι ἡ πρώτη ταφή ἐγένετο ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι οὗτος προὔπηρχεν, ὅτι δηλ. οἱ βασιλεῖς κατασκευάζον ζῶντες τοὺς ἐαυτῶν τάφους (ὅπως οἱ Αἰγύπτιοι τὰς πυραμίδας των), ὅπερ ἄλλως δὲν εἶνε ἀπίθανον. Συγχρονισμὸς ὅπωςδήποτε κατασκευῆς τοιούτων μεγάλων τάφων καὶ πρώτης ταφῆς νεκρῶν ἀποκλείεται. Ἴσως δὲ τὰ ἐν Μυκῆναις καὶ Ὀρχομενῶ μικρὰ τετράγωνα δωμάτια ἦσαν οἱ πρώτοι ἀνορυχθέντες τάφοι πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ νεκροῦ, μέχρις οὗ διασκευασθῇ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ τάφος καὶ κτισθῇ τὸ περιφερικὸν κτίσμα.

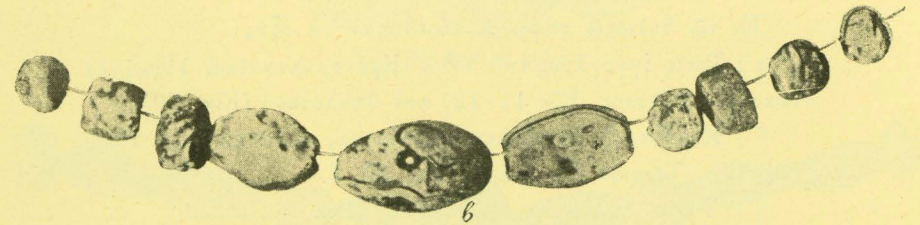
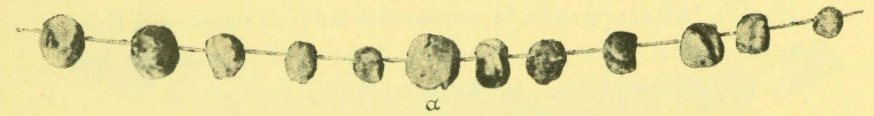
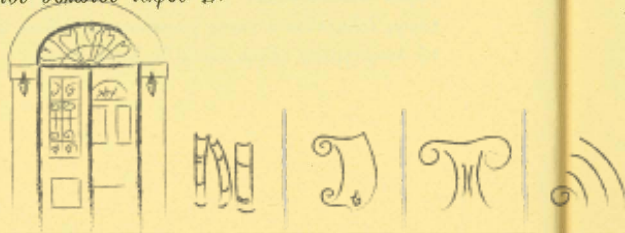
Ὡς πρὸς δὲ τὸν κιβωτιόσχημον τάφον Β', παρατηρητέον ὅτι ἀνασκαφὴ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομήν τοῦ θολωτοῦ τάφου δὲν ἐγένετο, διότι ὁ τάφος εὐρέθη ἄθικτος. Ὑποστηρίζας διὰ στηριγμάτων ἐκ ξύλου τὸν λίθον β' (εἰκ 4), ὅπως μὴ μετακινήθῃ οὗτος ἐκ τῆς κατὰ χώραν θέσεώς του, ἐδυνήθη νὰ ἐξερευνήσω τὸν τάφον εὐρεθέντα ἐν τάξει, πλήρη δ' ὄντα χωμάτων¹⁾, ἐν οἷς καὶ ὀλίγα τινὰ ὄστᾶ καὶ χαλκοῦν μαχαίριον, ὅπερ κατὰ χημικὴν ἀνάλυσιν γενομένην ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ. Ζέγγελη περιέχει ἀνάλογον ποσότητα κασσιτέρου, εἶνε ἄρα ὀρειχάλκινον.

Τὰ γενόμενα ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος τάφοις εὐρήματα εἶνε ἀγγεῖα καὶ μικροτεχνήματα, ἀνήκουσι δὲ πάντα εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν καὶ προέρχονται ἐκ τῆς νεωτέρας, τῆς ἀπὸ τῆς 14^{ης} ἑκατονταετηρίδος Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Τῶν εὐρημάτων τούτων δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὰ μικροτεχνήματα (Εἰκ.

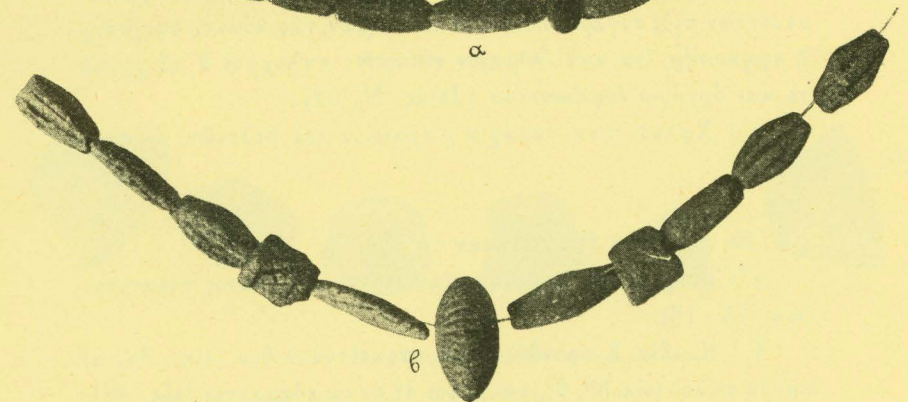
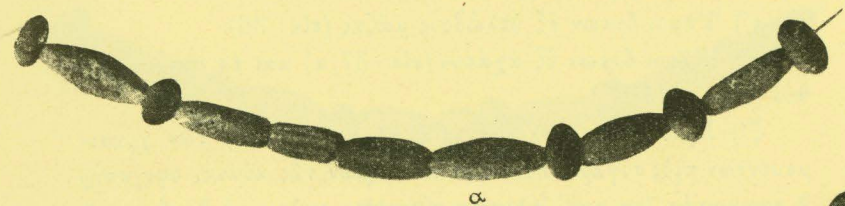
¹⁾ Σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῶν παρὰ Μαζαρακάτα Μυκηναϊκῶν τάφων ἐβεβαιώθησαν δύο τρόποι ταφῆς, 1) ἀφ' οὗ ἀπετίθετο ὁ νεκρὸς ἐν τῷ τάφῳ, ἐπληροῦτο ὁ τάφος χωμάτων καὶ λίθων, 2) ὁ νεκρὸς ἀπετίθετο ἀπλῶς ἐν τῷ ἀνορυγμένῳ τάφῳ, οὗτος δὲ ἔμενε κενός.



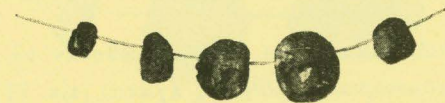
Εἰκ. 39. Ψῆφοι ὄρμων ἢ ἐξαοτήματα ἐξ ὑελώδους μάζης.
Ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Β.



Εἰκ. 40. Ψῆφοι ὄρμων ἐξ ἀγάλτου λίθου. Ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων Γ.



Εἰκ. 41. Ψῆφοι ὄρμων ἐκ πορσελίτης. Ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων Γ.



Εἰκ. 42. Ψῆφοι ὄρμων ἐκ σαοδίου λίθου. Ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων Γ.

10-49). Ἀξιολογώτατα δὲ τούτων εἶνε οἱ ἐγγεγλυμμένοι ἢ Κρητομυκηναῖκοι λίθοι (εἰκ. 10-27), ἅπαντες διατρητοὶ καὶ τῆς αὐτῆς χρήσεως, ἥς καὶ αἱ παντοῖαι ψῆφοι ὄρων.

Ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ Α εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς:

α') Τρεῖς ἐγγεγλυμμένοι λίθοι (Κρητομυκηναῖκοι λίθοι) ἐκ στεατίτου μέλανος (εἰκ. 11-12) καὶ ὑπολεύκου (εἰκ. 10).

β') Κομβία, ἢ σφονδύλια καλούμενα, ἐκ στεατίτου λίθου (εἰκ. 33). Ὅμοιον ἴδε καὶ ἐν εἰκ. 35, β.

γ') Ψῆφοι ὄρων ἐκ πορσελάνης (εἰκ. 34).

δ') Ψῆφοι ὄρων ἐξ ἀργυραδάμαντος, κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Θ. Σκοῦφον, (εἰκ. 35, α, β).

ε') Ψῆφοι ὄρων ἐξ ὑελώδους μάζης (εἰκ. 36).

ς') Ψῆφοι ὄρων ἐξ ἀχάτου (εἰκ. 37, α) καὶ ἐκ σαρδίου λίθου (εἰκ. 37, β).

ζ') Χρυσοῦν περιειλιγμένον ἔλκσμα (εἰκ. 29) τῶν χρησιμεύοντων πρὸς συγκράτησιν τῶν πλοκάμων τῆς κόμης, σφιγκτήρ ἢ σφηκωτήρ, ἵνα καθ' Ὁμηρον εἴπωμεν: ἀπλοχοῖ θ' οἱ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἐσφίκωντο» (Ἰλιάς. Ν, 52).

η') Χαλκᾶ τινὰ τεμάχια μαχαίριου καὶ βελονῶν, ὡς φαίνεται.

Ἐν τῷ τάφῳ Β εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς.

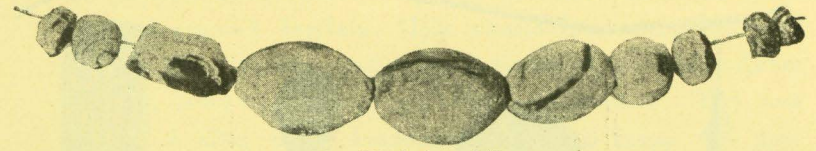
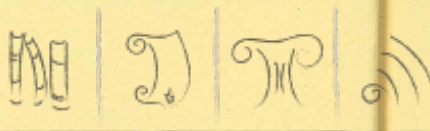
α') Τέσσαρες Κρητομυκηναῖκοι λίθοι ἐκ μέλανος στεατίτου (εἰκ. 13-16).

β') Κομβία ἢ σφονδύλια ἐκ στεατίτου λίθου (εἰκ. 38, α) καὶ ἐκ πηλοῦ (εἰκ. 38, β), καὶ ψῆφοι ἐξ ἀργυραδάμαντος (εἰκ. 48).

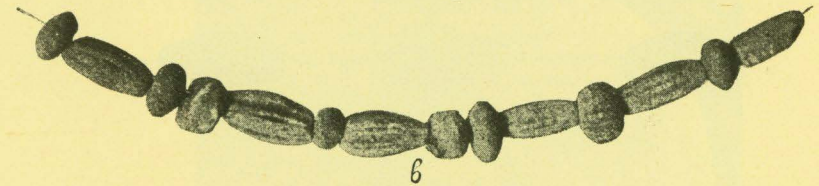
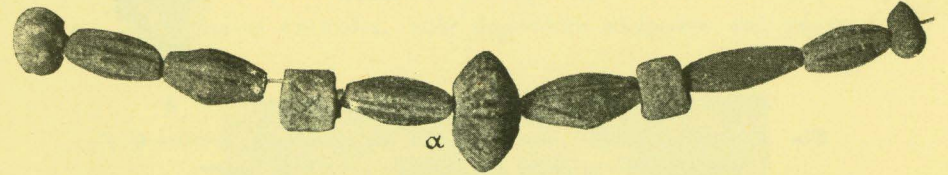
γ') Οἱ ἐν εἰκ. 39 πλακωτοὶ μικροὶ ψῆφοι ὄρων ἐξ ὑελώδους μάζης.

Ἐν δὲ τοῖς λακκοειδέσι τάφοις εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς:

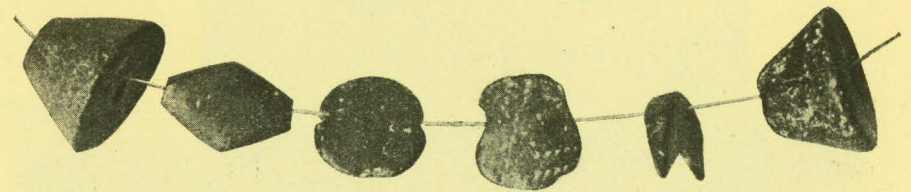
α') Κρητομυκηναῖκος λίθος ἐξ ἀχάτου (εἰκ. 17), ὁ μέγιστος καὶ κάλλιστος τῶν εὐρεθέντων λίθων (καὶ ὁ κάλλιστος ἐν γένει τῶν λίθων, οὗς ἐγὼ γνωρίζω), ἐν ᾧ ταῦρος βόσκων, εἰκονισμένος



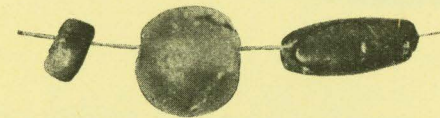
43. Ἐξ ἀχάτιου λίθου.



44 Ἐκ πορσελάνης.



45. Ἐκ μέλανος στεατίτου λίθου.

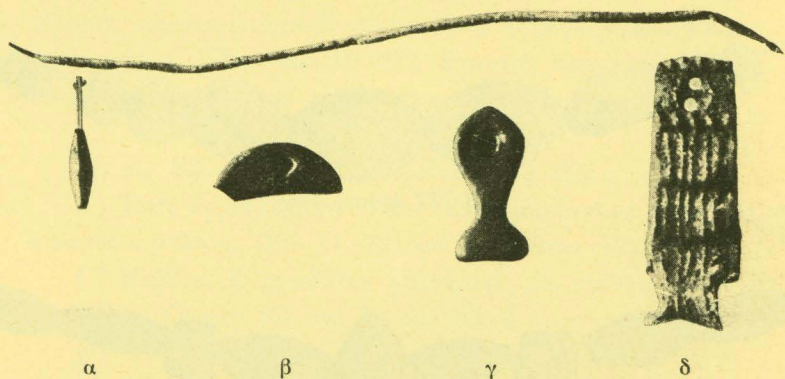


46. Ἐκ σαρδίου λίθου. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἐξ ὀρείας κρονοτάλλου.

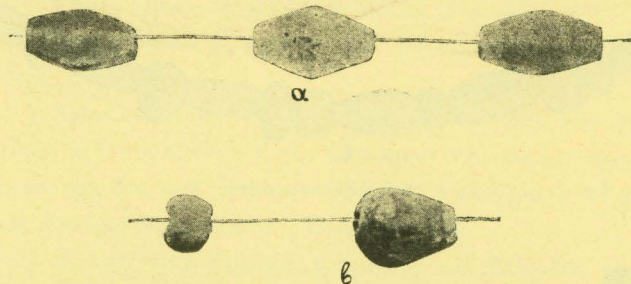
Εἰκ. 43-46. Ψῆφοι ὄρων. Ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

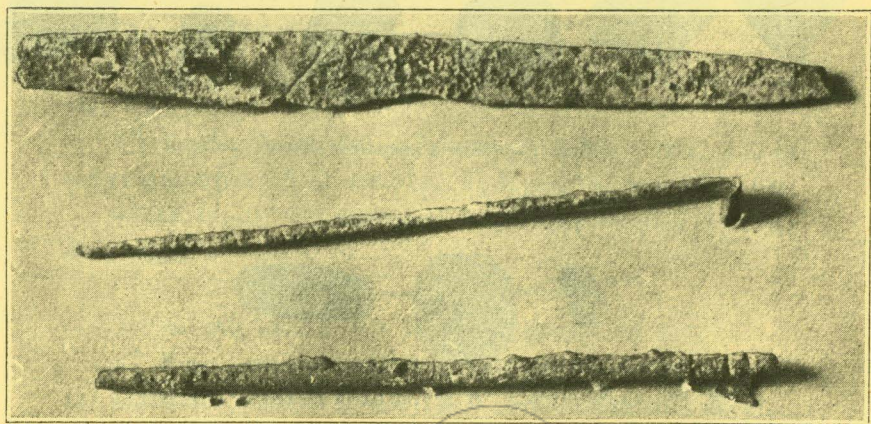
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ



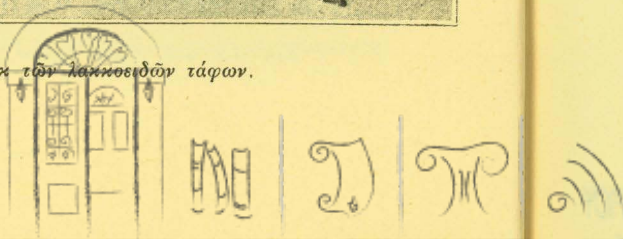
Εἰκ. 47. Χαλκῆ βελόνη, χρυσῆ ψῆφος (α), ἔξαρθήματα ἐκ στεατίτου (β, γ) καὶ ἐξ ὑελώδους μάζης (δ). Ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων.



Εἰκ. 48. Ψῆφοι ὄσμων ἐξ ἀργυροδάμαντος κ. λ.



Εἰκ. 49. Χαλκᾶ. Ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων.



ἐν μεγάλῃ ζωηρότητι καὶ φυσικότητι καὶ δεδηλωμένος ἐν πάσῃ ἀνατομικῇ ἀκριβείᾳ. Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας χρησιμεύει ἡ εἰκὼν 50, ἐν ᾗ εἰκονίζεται ὁ αὐτὸς λίθος εἰς μέγεθος τριπλάσιον τοῦ φυσικοῦ. Ὑπὸ τινὰ ἔποψιν ὁ λίθος οὗτος ἀναπολεῖ τὴν ἐν τῷ ἐτέρῳ τῶν χρυσῶν ποτηρίων τοῦ Βαφιοῦ παράστασιν. Τὸν ὄπισθεν τοῦ ταύρου ὑψούμενον φοίνικα ὁ τεχνίτης παρέστησεν ἐσχηματοποιημένον ἐπίτηδες, πρὸς ἀρμονικὴν πλήρωσιν τοῦ χώρου,



Εἰκ. 50. Ὁ ἐν εἰκ. 17 ἀχάτης λίθος. Μέγεθος τριπλάσιον τοῦ πραγματικοῦ.

ὄν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του, κάλλιστα δ' ἔλυσε τὸ πρόβλημά του τοῦτο.

β') Δέκα Κρητομυκηναῖκοι λίθοι ἐκ μέλανος στεατίτου (εἰκ. 18-17), πλὴν τοῦ ὑπ' ἀρ. 26, ὅστις εἶνε ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.

γ') Τρία χρυσᾶ περιελιγμένα ἐλάσματα (εἰκ. 28, 30, 31), σφιγκτῆρες πλοκάμων τῆς κόμης, σφηκωτῆρες (ἴδε ἀνωτέρω).

δ') Χρυσή ψήφος ὄρου (εἰκ. 47, α) καὶ ἐξάρτημα ἐξ ὑε-
λώδους μάζης (εἰκ. 47, δ).

ε') Δύο μικροὶ διαφόρου σχήματος λίθοι, διάτρητοι, ἐκ
στεατίτου, χρησιμεύοντες ὡς ἐξαρτήματα (εἰκ. 6, γ)

ς') Χαλκῆ βελόνη (εἰκ. 47), χαλκῆ καρφίς ἐλισσομένη τὸ
ἄνω μέρος καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ τεμάχια χαλκοῦ (εἰκ. 49), καὶ
μαχαίριον (εἰκ. 32).

ζ') Ψῆφοι ὄρων ἐξ ἀγάλτου λίθου (εἰκ. 40 καὶ 43) καὶ ἐκ
πορσελάνης (εἰκ. 41 καὶ 44).

η') Ψῆφοι ὄρου ἐκ σαρδίου λίθου (εἰκ. 42 καὶ 46).

θ') Κομβία, ἢ σφονδύλια, καὶ ψῆφοι ὄρου ἐκ στεατίτου
(εἰκ. 45) καὶ ἄλλα πολλὰ κομβία ἢ σφονδύλια καὶ τινες πλα-
κωτοὶ ψῆφοι ἐκ στεατίτου καὶ ἐκ πηλοῦ.

ι') Μικρὸν τεμάχιον μαχαίριου καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ τεμά-
χια χαλκοῦ.

Ἦσαν δὲ οἱ λακκοειδεῖς τάφοι ἀκανόνιστα ἐν τῷ βράχῳ
χάσματα προσλαβόντα διὰ μικρᾶς ἐξεργασίας σχῆμα λαζευ-
μάτων, ὡς εἴπομεν. Ἐν αὐτοῖς ἐθάπτοντο ἀδιακρίτως νεκροί.
Ὡρισμένοι τάφοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διακριθῶσι. Ὅπου ἐγένετο
ταφή, διεκρίνετο ἐξ ἐλαχίστων σωζομένων ὀστέων καὶ ἐκ τῶν
κτερισμάτων, ἃ ἦσαν ἀγγεῖα καὶ τὰ ἐνταῦθα δημοσιευόμενα
μικροτεχνήματα. Τούτων τὸ ἥμισυ περίπου εὐρέθησαν ἐν τῷ
αὐτῷ τάφῳ, δυνατόν εἶπειν, ἐν χώρῳ δηλ. ἔχοντι τὴν ἔκτασιν
ἐνὸς τάφου. Ἐν αὐτῷ εὐρέθη ψευδόστομος ἀμφορεὺς καὶ ὁ ἐν
εἰκ. 25 μετὰ παραστάσεως ἐλάφου Κρητομυκηναϊκὸς λίθος.

Μηνὶ Νοεμβρίῳ 1913.

II. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ



ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.52.Φ12.0037

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ



ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

**ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ**